

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

*Матеріали Четвертої
Всеукраїнської наукової конференції,
м. Київ – Дубаї (ОАЕ), 28 лютого – 5 березня 2012 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2013

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

К65

Концептуальні засади формування менеджменту в Україні:
Матеріали Четвертої Всеукр. наук. конф., м. Київ – Дубаї (ОАЕ),
28 лют. – 5 берез. 2012 р. / МАУП; уклад. О. В. Баєва, Н. І. Новальська,
Л. В. Старих. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013. — 292 с.

До збірника увійшли доповіді пленарних та секційних засідань, в яких розглядалися питання управління стратегічним зростанням конкурентоспроможності підприємств, сучасних аспектів управління персоналом, управління освітою та методики викладання у вищій школі, концепцій розвитку управління бізнесом, проблем та перспектив розвитку менеджменту в галузі охорони здоров’я.

Для науковців, освітян, менеджерів різних рівнів управління, а також усіх, хто цікавиться проблемами менеджменту та розвитком управлінської думки в Україні.

ББК 65.9(4УКР)290-2я43

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП), 2013

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013

Л. В. Лазоренко

Особливості формування
корпоративної культури
підприємства 270

О. В. Баєва

Контролювання професійної ком-
петенції фахівців з охорони громад-
ського здоров'я
та санітарної просвіти:
досвід США 274

Ф. М. Файзрахманов

Оценка конкурентного статуса
компаний на основе результатов
кластерного анализа рынка 282

А. В. Дмитрук,

І. Є. Шайдюк,

Ю. І. Черкасова

Європейський досвід державного
регулювання та підтримки малого
підприємництва 287

КОНТРОЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦІВ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ТА САНІТАРНОЇ ПРОСВІТИ: ДОСВІД США

В основу контролювання професійної компетенції фахівців з охорони громадського здоров'я та санітарної просвіти в США покладено дворівневий принцип. На індивідуальному рівні оцінюється безпосередньо кваліфікація спеціаліста, на інституційному рівні акредитуються навчальні програми підготовки [14]. Така система контролювання професійної компетенції фахівців забезпечує не тільки високу якість підготовки фахівців у ВНЗ, проте й мотивує підвищення професійної майстерності впродовж усієї кар'єри.

Еволюція системи контролю професійної компетенції фахівців з санітарної просвіти в США обумовлена рядом історичних та прагматичних причин. Присудження академічних та професійних ступенів з Охорони громадського здоров'я в країні бере початок з 1900-х років, проте формально акредитувати навчальні програми Медичних шкіл за цим напрямом почали в середині 40-х років ХХ ст. У цей час програми десяти Шкіл з охорони громадського здоров'я було визнано Американською Асоціацією з охорони громад-

ського здоров'я (APHA — American Public Health Association) [6].

З 1945 по 1973 рр. АРНА акредитаційна процедура зосереджувалась на аналізі освітньої діяльності в Школах охорони громадського здоров'я, пізніше коло аналізу було розширено та почало включати й питання діяльності коледжу та університету.

Значною подією у формуванні стандартів професійної підготовки фахівців з охорони громадського здоров'я стала Національна конференція з післядипломної професійної освіти з Охорони громадського здоров'я та Медичної освіти, що була проведена в 1962 р. American Association for Health, Physical Education, and Recreation. На цьому форумі не тільки обговорювались програми з підготовки фахівців з санітарної просвіти, проте було сформовано спеціальну групу — Professional Preparation Panel, на яку покладено повноваження з розробки керівної лінії розвитку та вдосконалення програм підготовки фахівців [8].

У 1967 р. міжнародною професійною асоціацією SOPHE (Society for Public Health Education) було

затверджено функції викладачів охорони громадського здоров'я, мінімальні вимоги до їх професійної підготовки та розроблено відповідні методичні рекомендації [21]. Через два роки Комітетом з питань професійної освіти APHA (American Public Health Association) опубліковано критерії для акредитації освітніх програм і згодом було розпочато процедуру акредитації перших програм з охорони громадського здоров'я Медичних шкіл США [3]. У 70-х роках XX ст. функції акредитації освітніх програм з охорони громадського здоров'я було перекладено на нову організацію — CEPH (Council on Education for Public Health).

Використовуючи критерії для акредитації для професійного ступеня, розроблені APHA, та освітньо-кваліфікаційні вимоги до компетенції фахівця з санітарної просвіти, CEPH було розроблено вимоги до нової спеціальності Master of Public Health (MPH) — професійної ступеневої програми для Шкіл охорони громадського здоров'я. За акредитаційними критеріями можна було проводити експертизу як ступеневих професійних програм з підготовки магістрів охорони громадського здоров'я або інших еквівалентних освітніх програм, так і програм санітарної просвіти, які впроваджувались поза Медичними школами та Школами охорони громадського здоров'я [1].

У середині 1980-х років було розроблено основні засади акредитаційного аналізу програм додипломної підготовки. SOPHE спільно з AAHE (American Association for Health

Education) сформував спільний Комітет SABPAC (SOPHE/AAHE Baccalaureate Program Approval Committee), основною метою діяльності якого стала розробка механізму гарантованої якості дипломної освіти з охорони громадського здоров'я. Водночас NCATE (National Council for Accreditation of Teacher Education) упроваджує механізм індивідуальної сертифікації спеціалістів із санітарної просвіти [5]. За даними NCHEC (The National Commission for Health Education Credentialing), вже через 10 років після впровадження процедури індивідуальної сертифікації понад 9000 професіоналів із санітарної просвіти мали сертифікати CHES [15].

З метою вдосконалення контролю якості професійної підготовки фахівців з санітарної просвіти та охорони громадського здоров'я в 2001 р. SOPHE спільно з AAHE було створено робочу групу National Task Force on Accreditation in Health Education. У трирічний термін цією групою було розроблено скоординовану акредитаційну систему для додипломної та дипломної освіти у навчальних закладах [1].

Індивідуальний рівень оцінки професійної компетенції фахівців з санітарної просвіти та охорони громадського здоров'я в США має свою історію розвитку.

Починаючи з середини 1970-х років в країні набув розвитку процес розробки процедури сертифікації фахівців з санітарної просвіти. У 1978 р. робоча група, до складу якої входили представники різних товариств з практики та підготовки фахівців з санітарної просвіти, ме-

дичних шкіл, ініціювали процес обговорення та розробки Положення про фахівців з санітарної просвіти та визначення концептуальних засад розробки стандартів професійної практики [5]. У 1985 р. було розроблено базові критерії для кожного рівня фахівців із санітарної просвіти.

На сьогодні в США існують три види документів, що засвідчують професійну підготовку у сфері охорони громадського здоров'я:

- сертифікат спеціаліста з санітарної просвіти — CHES (Certified Health Education Specialist);
- індивідуальний сертифікат, або ліцензія для викладачів з охорони здоров'я в школах;
- сертифікат фахівця з охорони громадського здоров'я — CPH (Certified Public Health).

Вищезазначені сертифікати видаються як свідоцтва про успішне закінчення навчання за певним академічним або професійним ступенем в акредитованих школах з охорони громадського здоров'я.

CHES-сертифікація (Certified Health Education Specialist) у США проводиться під безпосереднім керівництвом NCHES — National Commission for Health Education Credentialing. NCHES — незалежна організація, місією якої є вдосконалення практики санітарної просвіти, сертифікація фахівців з санітарної просвіти та вдосконалення системи їхнього професійного розвитку [15]. Вона є цілком добровільною. Проте, за даними аналітичних оглядів поточного та потенційного ринків праці, у 2007 р. близько 40 % роботодавців наголошували про наміри

з укладання трудових угод із професіоналами з CHES-сертифікатами [20].

CHES-сертифікація включає характеристику роботи, фінансові внески та відгуки з боку професіоналів із санітарної просвіти, роботодавців, організацій санітарної просвіти та державних організацій [15]. Для фахівців з санітарної просвіти NCHES висуває ряд вимог для допуску до іспиту для отримання сертифікату MCHES — Master Certified Health Education Specialist.

За існуючими вимогами, кандидатами на проходження CHES-експертизи можуть бути особи з бакалаврським, магістерським або докторським ступенем, здобутим у регіональній акредитованій вищій школі. Процедура CHES-сертифікації професіонал має проходити кожні п'ять років, тому здобувачів поділяють на дві категорії.

Перша категорія — це фахівці з санітарної просвіти, які мають 5 років безперервного стажу роботи як сертифіковані спеціалісти з санітарної просвіти (Certified Health Education Specialist).

Друга категорія — фахівці, які не мають сертифіката CHES та п'ятирічного досвіду активної роботи в статусі CHES-спеціаліста. Такі фахівці повинні мати дипломи магістрів (або вищий освітній ступінь) в галузі Санітарної просвіти або Охорони громадського здоров'я медичних шкіл, які пройшли відповідну акредитацію. Для підтвердження CHES-сертифіката потрібно набрати 75 контактних годин з продовження освіти впродовж п'ятирічного періоду після попередньої сертифікації.

Крім диплому, CHES-здобувачі мають подати документи, що підтверджують 5-річний активний досвід роботи в галузі санітарної просвіти. Для підтвердження такого досвіду претенденти мають пройти експертну перевірку інспектора та/або представника провідної професійної організації. Крім таких відгуків провідних фахівців у галузі санітарної просвіти професійні здобутки за п'ятирічний термін висвітлюються в резюме [11].

Як правило, CHES-іспит складається з 150-ти тестів у 7-ми провідних напрямках [20]:

- оцінка індивідуальної та громадської потреби в санітарній просвіті;
- планування санітарної просвіти: визначення стратегії і програми;
- забезпечення санітарної просвіти: визначення стратегії; втручання і програми;
- оцінка керівництва та наукові дослідження в санітарній просвіті;
- адміністрування в санітарній просвіті: визначення стратегії; втручання і програми;
- ресурсне забезпечення санітарної просвіти;
- роль громадських організацій у захисті здоров'я та санітарній просвіті.

CHES-сертифікація акредитована NCCA (National Commission for Certifying Agencies) — організації, яка в США відповідає за акредитацію програм з індивідуальної сертифікації та здійснює свою діяльність відповідно до NCCA Стандартів з Акредитації сертифікаційних Програм [18].

Викладачі державних та більшості приватних шкіл США повинні мати Свідоцтво викладача, видане у тому штаті, в якому він займається викладацькою діяльністю. Кожний штат має власні вимоги щодо його отримання та підтвердження кваліфікації. В одних штатах це ліцензія, в інших — свідоцтво на право викладання. Більшість шкільних викладачів із санітарної просвіти задовольняються отриманням такого свідоцтва та не проходять додаткової процедури з отримання CHES-сертифіката [20].

Починаючи з 2008 р., в США впроваджено новий вид сертифікації професіоналів з охорони громадського здоров'я, у тому числі викладачів з санітарної просвіти, які мають магістерський або докторський академічний ступінь — CPH (Certified in Public Health). Цей сертифікат видається випускникам медичних шкіл або навчальних програм, акредитованих CEPH. Засновником сертифікації виступила Асоціація шкіл з охорони громадського здоров'я (Association of Schools of Public Health). Для отримання CPH-сертифіката потрібно скласти комплексний іспит з 5-ти галузей знань у сфері охорони громадського здоров'я, визначених CEPH, та 7-ми компетенцій, визначених Association of Schools of Public Health. До таких галузей знань належать біостатистика, епідеміологія, політика та менеджмент в охороні здоров'я, соціальні та психологічні науки, екологічне здоров'я. Оцінюються такі компетенції фахівців: лідерство; професіоналізм; системне мислення; кругозір та культура; навички та

вміння з планування програм з охорони громадського здоров'я; комунікації та інформаційні технології тощо.

На сьогодні ще не визначено умови для повторної СРН-сертифікації з метою подовження дії свідоцтва, не зрозуміло, як саме СРН-сертифікат буде поєднуватись з CHES-сертифікацією та як роботодавці сприйматимуть професіоналів з СРН-сертифікатами [20].

Звичайно, що професійна компетентність фахівців залежить від індивідуальних зусиль фахівця, спрямованих на здобуття знань та вмінь, шліфування навичок професійної майстерності. Проте, неабияку роль у професійній компетенції фахівця відіграє якість дипломної освіти. Тому паралельно з індивідуальним рівнем контролю якості підготовки професіоналів із санітарної просвіти та охорони громадського здоров'я в США існує система контролю професійних програм підготовки, яка включає процедуру погодження та акредитацію. Ці системи гарантують якість підготовки в школах санітарної просвіти та професійної підготовки з охорони громадського здоров'я.

Іституційний рівень контролю якості підготовки професіоналів з охорони громадського здоров'я включає такі види: SOPHE/ААНЕ-погодження; СЕРН-акредитація; NCATE-акредитація.

SOPHE/ААНЕ-погодження навчальних програм проводиться SOPHE/ААНЕ-Комітетом з погодження бакалаврських програм — SABPAS, який являє собою міжвідомчу комісію Товариства з осві-

ти у сфері охорони громадського здоров'я — SOPHE та Американської Асоціації санітарної просвіти — ААНЕ.

SABPAS-погодження є стандартом для програм підготовки початкового рівня, мета якого є поліпшення навчальних планів підготовки бакалаврів із санітарної просвіти та вдосконалення процесу й ефективності підготовки професіоналів у коледжах та університетах США на початковому рівні. Список ААНЕ “Довідник Інститутів, що пропонують Додипломні та Дипломні програми підготовки з Санітарної просвіти” налічує 246 професійних програм підготовки [2]. 19 програм підготовки пройшли в SABPAS процедуру оцінки якості підготовки [22]. Проте, SABPAS-погодження програм підготовки не розглядається Американською вищою освітою як еквівалент акредитації.

СЕРН-акредитацію було започатковано в 1974 р. СЕРН — незалежне, недержавне агентство, визнане Міністерством освіти США як організація, що проводить акредитацію шкіл охорони громадського здоров'я та відповідних програм підготовки в інших освітніх закладах. Як правило, СЕРН акредитуються освітні програми з підготовки МРН, проте акредитуються й інші магістерські та докторські програми підготовки [6]. У 2007 р. Міністерство освіти США розширило повноваження СЕРН на акредитацію програм додипломної освіти з охорони громадського здоров'я в медичних школах та університетах, у яких не проводиться підготовка фахівців на рівні “магістр”.

СЕРН-акредитацію мають 111 шкіл та освітніх програм з охорони громадського здоров'я. Ще 24 школи та освітні програми мають статус претендента і повинні пройти акредитаційну процедуру до кінця 2010 р. [7].

NCATE-акредитацію у США було започатковано в 1954 р. ініціативою 5-ти організацій: AACTE — American Association of Colleges for Teacher Education; NASDTEC — National Association of State Directors of Teacher Education and Certification; NEA — National Education Association; CCSSO — Council of Chief State School Officers; NSBA — National School Boards Association [16].

На сьогодні NCATE — це некомерційне, недержавне агентство з акредитації шкіл, коледжів та департаментів освіти в коледжах та університетах США. Засновниками NCATE виступають 33 організації, які представляють вчителів, викладачів педагогічних навчальних закладів, спеціалізовані професійні організації, представників регіональних та державних органів. NCATE організовує розробку стандартів акредитацій, приймає рішення щодо надання акредитованого статусу навчальним програмам, забезпечує співробітництво з органами державного управління [4]. Професійні організації, які є членами NCATE, призначають своїх представників у його правління, забезпечують фінансову підтримку, беруть участь у розвитку стандартів NCATE, формуванні його політики та організації діяльності.

Місія NCATE полягає у забезпеченні високих якісних показників процесу навчання, викладацького

персоналу та адміністрування у навчальних закладах США шляхом їх акредитації [16].

У 2009 р. NCATE було акредитовано 632 коледжі та університети, а близько 100 навчальних закладів мають статус здобувача [16]. З них визнання NCATE отримало 53 програми з санітарної просвіти [20]. Деякі держави впроваджують власні акредитації з використанням директив NCATE [18].

В основу принципів акредитації NCATE покладено INTASC-принципи загальних стандартів освіти США [4]. Акредитаційна процедура має визначити якість професійної підготовки у навчальному закладі та ступінь відповідності організації навчального процесу і програм підготовки шести стандартам NCATE 2000. Стандарти NCATE особливу увагу приділяють змістовній частині специфічних навчальних дисциплін, педагогічних наук та методики викладання професійно орієнтованих дисциплін [10; 12], вимагають систематичного оцінювання та уважного ставлення до структурно-логічної побудови навчального процесу за окремими програми підготовки, запровадження процесу узгодження між окремими програмами [9, 19]. Стандарти NCATE передбачають self 2 оцінку і постійне вдосконалення організації навчального процесу та його забезпечення [13].

До акредитаційної процедури NCATE залучає професійні асоціації з різних галузей знань. Основні директиви для оцінювання програм професійної підготовки фахівців із санітарної просвіти готує Американська Асоціація з Санітарної просві-

ти — ААНЕ. Для отримання ААНЕ/NCATE-визнання та статусу відповідності, з кожної програми санітарної просвіти має бути розроблено відповідне портфоліо, яке розглядається рецензентами, компетенція яких узгоджена з ААНЕ [2].

Для акредитації програм з підготовки викладачів у США, крім NCATE, діє й інша альтернативна організація — Консульство з акредитації педагогічної освіти — TEAC. TEAC було засновано у 1997 р. як некомерційна організація, місією якої є забезпечення підготовки компетентних, професійних та висококваліфікованих викладачів [23]. У 2008 р. в США було створено NCATE/TEAC проектну команду, яка має розробити єдину уніфіковану акредитаційну систему [24].

Таким чином, існуюча система контролювання рівня професійної компетенції фахівців з охорони громадського здоров'я та санітарної просвіти побудована за дворівневим принципом та забезпечує не тільки високу якість підготовки фахівців у ВНЗ, проте й мотивує підвищення професійної майстерності впродовж усієї кар'єри.

Література

1. *Allegrante J. P.* Toward a Unified System of Accreditation for Professional Preparation in Health Education: Final Report of the National Task Force on Accreditation in Health Education / J. P. Allegrante, Collins O. Airhihenbuwa, M. Elaine Auld, David A. Birch, Kathleen M. Roe, Becky J. Smith // *Health Education & Behavior* 2004. — Vol. 31 (6): P. 1–16.
2. *American Association for Health Education.* (2005). Directory of institutions offering undergraduate and graduate degree programs in health education. *American Journal of Health Education*, 36, 345–360.
3. *American Public Health Association, Committee on Professional Education:* Criteria and Guidelines for Accrediting Graduate Programs in Community Health Education. Washington, DC, American Public Health Association, 1969.
4. *Antoinette M.* NCATE 2000: Teacher Education and Performance-Based Reform Associate Director of Accreditation National Council for Accreditation of Teacher Education / M. Antoinette. — From: <http://www.ncate.org/documents/article>
5. *Cleary H. P.* The Credentialing of Health Educators: An Historical Account, 1970–1990 / H. P. Cleary. — New York, National Commission for Health Education Credentialing, 1995. — 102 p.
6. *Council on Education for Public Health.* (2008a). About CEPH. Retrieved April 3, 2008, from <http://www.ceph.org/i4a/pages/index.cfm?pageid=3274>
7. *Council on Education for Public Health.* (2008b). Accredited schools and programs in public health. Retrieved April 3, 2008, from <http://www.ceph.org/i4a/pages/index.cfm?pageid=3344>
8. *Creswell W. H.* Professional preparation: An historical perspective, in U.S. Department of Health and Human Services / W. H. Creswell // *National Conference for Institutions Preparing Health Educators.* Washington, DC, Department of Health and Human Services, Washington, DC, 1981. — P. 43–60.
9. *Darling-Hammond L.* The changing context of teacher education /

- L. Darling-Hammond // The teacher educator's handbook: Building a knowledge base for the preparation of teachers. San Francisco: Jossey-Bass Publishers. — 1996. — P. 113–143.
10. Grossman, P., Wilson, S., & Shulman, L. "Teachers of substance: Subject matter knowledge for teaching." In: M.C. Reynolds (Ed.) Knowledge base for the beginning teacher. Oxford: Pergamon Press, 1989.
11. Hayden, J., Ed. (2000) The Health Education Specialist: A Study Guide for Professional Competence, 5th edition.
12. Kennedy, M. "Merging subjects and students into teaching knowledge." In M. Kennedy (Ed.) Teaching academic subjects to diverse learners. New York: Teachers College Press, 1991.
13. Ladson-Billings, G. "Preparing teachers for diverse student populations: A critical race theory perspective." In A. Iran-Nehad & D. Pearson (Eds.) Review of research in education. Washington, D.C.: AERA, 1999.
14. Livingood WC, Auld ME: The credentialing of a population-based health profession: Lessons learned from health education certification. J Public Health Manag Pract 7: 38–45, 2001.
15. National Commission for Health Education Credentialing: NCHEC News, press release. Retrieved June 7, 2004, from <http://www.nchec.org/news/pressrelease.htm>
16. National Council for Accreditation of Teacher Education. (2008a). Nationally recognized programs. Retrieved May 21, 2008, from <http://www.ncate.org/public/recognizedPrograms.asp?ch=117>
17. National Organization for Competency Assurance. (2004). Standards for the Accreditation of Certification Program. Washington, DC: Author.
- Cottrell et al. / U.S. Systems of Quality Assurance 463.
18. National Organization for Competency Assurance. (2009). NCCA accreditation. Retrieved January 9, 2009, from <http://www.noca.org/Resources/NCCAAccreditation/tabid/82/>
19. Pankratz, R. "Becoming accountable for the impact of graduates on students and schools: Making the shift from teaching to learning operational." A paper prepared for the AACTE Annual Meeting, Washington, D.C. 1999.
20. Randall R. Cottrell, L. Lysoby, L. Rasar King, Collins O. Airhihenbura, Kathleen M. Roe, John P. Allegrante, Current Developments in Accreditation and Certification for Health Promotion and Health Education: A Perspective on Systems of Quality Assurance in the United States // Health Education & Behavior, (2009) Vol. 36(3): 451–463.
21. Society for Public Health Education: Statement of Functions of Community Health Educators and Minimum Requirements for Their Professional Preparation, With Recommendations for Implementation, 1967.
22. Society for Public Health Education. (2008). SABPAC approved programs. Retrieved January 13, 2009, from http://www.healthedacc.org/docs/10_sabpac/SABPAC_Aproved_Programs_7_21_08_final.pdf
23. Teacher Education Accreditation Council. (2006). About TEAC. Retrieved July 15, 2008, from <http://www.teac.org/about/index.asp>
24. Teacher Education Accreditation Council. (2008). NCATE and TEAC boards give green light for future system of teacher education accreditation. Retrieved July 15, 2008, from http://www.teac.org/teac-ncate_press_release_6-25-08.pdf